

Propunerile Promo-LEX la proiectul de lege, nr. 448 din 06.12.2023

cu privire la statutul, conduita și etica deputatului în Parlament

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
Capitolul I.		
<p>Articolul 2. Principiile activității deputatului în Parlament Principiile care guvernează activitatea deputatului în Parlament sunt:</p> <p>h) egalitatea și nondiscriminarea, principiu conform căruia deputatul trebuie să evite discriminarea pe criterii de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială;</p> <p>d) integritatea, principiu conform căruia deputatul nu trebuie să solicite sau să accepte, direct ori indirect, pentru el sau pentru alții, vreun avantaj ori beneficiu moral sau material în exercitarea mandatului</p>	<p>Recomandăm completarea prevederii de la lit. h), articolul 2, după cum urmează: <i>„egalitatea și nediscriminarea, principii conform cărora deputatul trebuie să evite utilizarea discursului de ură și actele de discriminare pe criterii de „rasă”, culoare, origine națională, etnică și socială, statut social, cetățenie, limbă, religie sau convingeri, vârstă, sex, identitate de gen, statut matrimonial, orientare sexuală, dizabilitate, stare de sănătate, statut HIV, opinie, apartenență politică, avere, naștere sau orice alt criteriu”.</i></p> <p>În vederea evitării situațiilor de interpretare subiectivă a prevederilor propuse, recomandăm definirea conceptului „beneficiu moral” și termenului „cinste”.</p>	<p>În perioada 2018 – 2025¹, Asociația Promo-LEX a monitorizat manifestarea fenomenului discursului de ură în spațiul public și online din Republica Moldova. Aproximativ 50% din cazurile de discurs de ură au fost generate de către politicieni, inclusiv de către deputații din Parlamentul Republicii Moldova.</p> <p>Legislația națională stabilește criteriile protejate care variază ușor în funcție de actul normativ. Conform art. 1, alin. (1) Legea nr. 121 cu privire la asigurarea egalității din 25 mai 2012, criteriile protejate sunt: <i>rasă, culoare, origine națională, etnică și socială, statut social, cetățenie, limbă, religie sau convingeri, vârstă, sex, identitate de gen, statut matrimonial, orientare sexuală, dizabilitate, stare de sănătate, statut HIV, opinie, apartenență politică, avere, naștere sau orice alt criteriu.</i></p>

¹ Asociația Promo-LEX, Raport de monitorizare „Discursul de ură și instigare la discriminare în spațiul public și în mass-media din Republica Moldova”, anul [2018](#), anul [2019/1](#), anul [2019/2](#), anul [2020](#), anul [2021](#), anul [2022](#), anul [2023](#), anul [2024](#) și anul [2025](#).

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
<p>sau să abuzeze în vreun fel de acest mandat;</p> <p>f) cinstea și corectitudinea, principiu conform căruia în exercitarea mandatului deputatul trebuie să fie de bună-credință și să acționeze pentru îndeplinirea conformă a atribuțiilor în exercitarea mandatului.</p>		
<p>Articolul 4. Validarea mandatului de deputat</p> <p>(1) Mandatul deputatului în Parlamentul începe din data alegerii sub condiția validării acestuia.</p> <p>(2) Durata mandatului de deputat este de 4 ani și se exercită efectiv după depunerea jurământului în cadrul mandatului Parlamentului. Mandatul de deputat se prelungește în cazul în care mandatul Parlamentului se prelungește prin lege organică în condițiile art.63 alin.(1) din Constituție.</p> <p>(...)</p> <p>(5) Refuzul de a depune jurământul atrage de drept invalidarea mandatului, fapt de care plenul Parlamentului ia act.</p> <p>(6) Deputatul a cărui mandat a fost validat pe parcursul legislaturii, depune jurământul după validarea mandatului potrivit aceleiași proceduri și</p>	<p>Recomandăm revizuirea alin. (1)-(2) al art. 4, astfel încât să existe o legătură logică și temporală clară între începutul mandatului deputatului și exercitarea efectivă a acestuia. Propunem expunerea primelor două aliniate în următoarea redacție:</p> <p>Articolul 4. Validarea mandatului de deputat</p> <p><i>(1) Mandatul Parlamentului este de 4 ani și începe din data alegerii acestuia.</i></p> <p><i>(2) Deputații intră în exercițiul mandatului sub condiția validării și îl exercită efectiv după depunerea jurământului în cadrul mandatului Parlamentului.</i></p> <p>Mandatul de deputat se prelungește în cazul în care mandatul Parlamentului se prelungește prin lege organică în condițiile art.63 alin.(1) din Constituție.</p>	<p>În timp ce alin. (1) prevede că mandatul deputatului începe din data alegerii, atragem atenția că:</p> <ul style="list-style-type: none"> - procedura de validare a mandatului deputatului, conform Codului electoral, durează cel puțin 16 zile (5 zile-centralizarea rezultatelor de către CEC; 24 ore-transmiterea rezultatelor la Curtea Constituțională; 10 zile- confirmarea legalității alegerilor și validarea mandatelor de Curtea Constituțională). - ședința de constituire a Parlamentului poate avea loc în termen de cel mult 30 de zile. <p>Astfel, că între ziua alegerilor și ședința de constituire deputatul nou -ales nu poate să-și exercite efectiv mandatul.</p> <p>Mai mult decât atât, în perioada de până la constituirea legală a Parlamentului, conform art. 69 alin. (2) din Constituție, și în baza prevederii propuse la alin. (1), ar rezulta că sunt 202 deputați-101 din legislatura precedentă, a căror calitate de deputat încetează la data întrunirii legale a Parlamentului nou-ales; și 101 din legislatura nouă.</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
<p>cu aceleași consecințe juridice, și își exercită mandatul pe durata mandatului Parlamentului.</p>		<p>Atragem atenția că în Hotărârea Curții Constituționale nr. 31/1997, Înalta Curte a stabilit că “durata mandatului Parlamentului se calculează începînd cu data cînd au loc alegerile deputaților în Parlament, cu condiția îndeplinirii dispozițiilor art. 62 din Constituție privind validarea mandatului de deputat.”</p> <p>“Astfel, o condiție principală și absolut indispensabilă, ce asigură legitimitatea și autenticitatea Parlamentului, este alegerea acestuia de către popor. Validarea mandatului de deputat și întrunirea legală a noii componente a Parlamentului în ședință, deși sînt prevăzute în mod expres în Constituție și constituie un moment important în inițierea activității acestuia, sînt, în viziunea Curții Constituționale, niște condiții complementare, secundare pentru calcularea duratei mandatului Parlamentului.”</p> <p>Cu alte cuvinte, Curtea Constituțională admite că durata mandatului Parlamentului este diferit decât durata mandatului deputatului.</p>
	<p>Recomandăm excluderea alin. (5) sau revizuirea sancțiunii pentru refuzul de a depune jurămîntul.</p>	<p>Considerăm că în versiunea expusă în proiect, norma ridică dubii de neconstituționalitate, deoarece art. 69 din Constituție prevede că deputații intră în exercițiul mandatului sub condiția validării- iar validarea mandatului se efectuează de Curtea Constituțională. La momentul depunerii jurămîntului prevăzut în proiect, mandatul deputatului respectiv deja este validat de Curtea Constituțională.</p> <p>În același timp, temeiurile de încetare a calității de deputat sunt prevăzute expres la art. 69 alin. (2) din Constituție, în articol lipsind temeiul de refuz al depunerii jurămîntului.</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
		Depunerea jurământului ar trebui să fie un element de protocol, sau ar putea fi examinată oportunitatea limitării anumitor drepturi- în cazul refuzului depunerii jurământului.
<p>Articolul 7. Încetarea mandatului de deputat la data întrunii legale a Parlamentului nou ales Mandatul deputatului încetează de drept la data constituirii legale a Parlamentului nou ales.</p>	Recomandăm excluderea art. 7.	Articolul 7 repetă norma de la art. 6 alin. (1) lit. a).
<p>Articolul 8. Demisia deputatului în Parlament (4) În cazul în care Parlamentul nu examinează cererea de demisie a deputatului în termen de 30 zile de la data depunerii cererii, mandatul de deputat devine vacant de drept.</p>	<p>Recomandăm completarea articolului 8 alin. (4) cu următorul enunț: <i>“În acest caz, Comisia Electorală Centrală inițiază validarea mandatului candidatului supleant, în baza copiei cererii de demisie înregistrată în Parlament.”</i></p>	<p>Observăm că alin. (4) art.8, în forma expusă în proiect, nu detaliază cum ar trebui să aibă loc validarea mandatului candidatului supleant, iar art. 6 alin. (3)-(4) nu cuprinde situația specific descrisă la art. 8 alin. (4). Astfel, considerăm că norma de la alin. (4) ar trebui exclusă sau completată în mod corespunzător.</p>
<p>Articolul 9. Ridicarea mandatului de deputat (2) Deputatul devine ineligibil în următoarele cazuri: (...) e) nedepunere a declarației de avere și interese personale sau refuz de a o depune, în condițiile Legii nr. 133/2016 privind declararea averii și intereselor personale; (3) În cazurile prevăzute la alin. (2) lit. a) - d) mandatul de deputat încetează de drept. (4) În cazurile prevăzute la alin. (2) lit. d)-f), la cererea Autorității Naționale de Integritate, ridicarea</p>	<p>Recomandăm expunerea lit. e) de la alin. (2), în următoarea redacție: <i>“e) refuzul depunerii declarației de avere și interese personale, în condițiile Legii nr. 133/2016 privind declararea averii și intereselor personale”</i></p>	<p>Cu referire la alin. (2), lit. e) „e) nedepunere a declarației de avere și interese personale sau refuz de a o depune, în condițiile Legii nr. 133/2016 privind declararea averii și intereselor personale;” considerăm că este disproporționată sancțiunea pentru partea de „nedepunere”. Cu siguranță trebuie să fie prevăzute în prealabil alte tipuri de sancțiuni, mai puțin dure, după care deja „ridicarea mandatului” ca și sancțiune finală. În plus, propunem să rămână doar „refuzul de a depune” ca și acțiune ce trebuie sancționată. În Hotărârea Curții Constituționale nr. 8 din 19.06.2012 se sublinia la pct. 60 că „Evident, este esențial ca o excludere definitivă să rămână o procedură excepțională, o sancțiune de ultim remediu, ce ar trebui să se limiteze strict la cazurile prevăzute de lege.”</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
<p>mandatului se hotărăște de Parlament.</p> <p>(5) Imposibilitatea definitivă a exercitării mandatului de deputat mai mult de 4 luni consecutive, la sesizarea Președintelui Parlamentului, se constată de către comisia permanentă de profil în baza documentelor medicale. Comisia va întocmi un raport și va propune Parlamentului ridicarea mandatului de deputat.</p> <p>(6) În cazul absenței nemotivate de la orice activitate parlamentară mai mult de 4 luni consecutiv, la sesizarea Președintelui Parlamentului, comisia permanentă de profil evaluează activitatea deputatului și va propune Parlamentului ridicarea mandatului de deputat.</p>	<p>Recomandăm completarea alin. (3) și (4) cu detalii relevante, pentru a putea face distincție clară între situațiile de la alin. (2) lit. d) pentru care mandatul încetează de drept, și pentru care situație de la alin. (2) lit. d) este necesară cererea Autorității Naționale de Integritate și ridicarea mandatului de către Parlament.</p> <p>Propunem la alin. (5) și (6):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Extinderea termenului pentru care se constată imposibilitatea exercitării mandatului și absențele nemotivate de la 4 luni la 5 luni; - Examinarea oportunității extinderii temeiurilor pentru care se constată imposibilitatea definită a exercitării mandatului (la alin. (5))- nu doar pentru motive de boală. - Detalierea sensului sintagmei „orice activitate parlamentară” de la alin. (6). - Specificarea atât în cazul alin. (5) cât și în cazul alin. (6) care este comisia de profil. - Includerea la alin. (6) a condiției de ridicare a mandatului cu votul unei majorități calificate. 	<p>Din conținutul alin. (3) și (4) observăm că aceeași literă a fost inclusă în ambele situații.</p> <p>De principiu, practica de ridicare a mandatului pe motiv de absențe nemotivate de la ședințele plenare și de la ședințele comisiilor permanente este întâlnită în unele state democratice. Important ca norma să fie clară privind ședințele a căror absență nemotivată va constitui temei de sancționare.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Considerăm că este necesară ajustarea la alin. (5) și (6) a termenului pentru care se constată imposibilitatea definitivă a exercitării mandatului de deputat. Astfel, pentru uniformizarea cu prevederile existente pentru aleșii locali (LP 768/2000), termenul ar urma să fie mai mult de 5 luni. <p>În cazul acceptării propunerii de modificare a termenului, este necesară ajustarea corespunzătoare și a alin. (1) lit. b) și c) de la art. 9.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Suntem de părere că textul normativ „orice activitate parlamentară” nu îndeplinește cerința de claritate și previzibilitate. Amintim că potrivit poziției Curții Constituționale „23. (...) în exercitarea mandatului lor, deputații îndeplinesc mai multe funcții: de reprezentare, de legiferare și de monitorizare și control. 26. În același timp, limitarea rolului unui deputat de a lucra doar pentru a fi prezent la ședința de votare este prea reductiv”. Respectiv, autorii proiectului ar trebui să

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
		<p>fie mai expliciti, dacă e vorba doar despre procesul de legiferare și să prezinte nuanțat despre ce fel de absențe este vorba: de la ședințele plenare sau de la ședințele comisiilor permanente, eventual de la ședințele altor organe de activitate a Parlamentului. Or, „orice activitate parlamentară” ar putea fi interpretată în sens larg și ca absență de la audierile din teritoriu, care la fel sunt parte a activității parlamentare a deputatului. Activitatea din teritoriu a deputatului servește acestuia pentru documentare în exercitarea rolului său legislativ și de monitorizare a guvernului, respectiv este parte componentă a activității parlamentare.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pare neclară și cui aparține responsabilitatea de a fi „comisie responsabilă de profil” care „evaluează activitatea deputatului și va propune Parlamentului ridicarea mandatului de deputat”. Este vorba de Comisia juridică, numiri și imunități sau Comisia permanentă a cărei membru este deputatul vizat sau alta? - Normele nu sunt clare și privind numărul de voturi necesare pentru aprobarea ridicării imunității. Suntem de părere că ridicarea mandatelor trebuie aprobată cu o pondere mai mare decât majoritatea simplă, pentru a nu permite ca procedura să devină „o armă periculoasă în mâinile majorității parlamentare împotriva opoziției sau a grupurilor minoritare.” În acest sens, propunem introducerea cerinței unei majorități calificate (două treimi, trei sferturi; cinci șesimi).
<p>Articolul 10. Incompatibilități (1) Incompatibilitatea constă în interdicția prevăzută de lege de a cumula două funcții, în vederea</p>	<p>Recomandăm la alin. (3) lit. a), redacțional înlocuirea textului “membru al Consiliului Suprem de Securitate” cu textul “membru al Consiliului Național de Securitate”.</p>	<p>Modificarea este sugerată ca urmare a adoptării Legii cu privire la securitatea națională, și redenumirii Consiliului Suprem de Securitate în Consiliul Național de Securitate.</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
<p>asigurării independenței în activitatea deputatului, a evitării concentrării de către un deputat a unor prerogative excesive, precum și a ocrotirii integrității profesionale și morale a acestuia.</p> <p>(2) Incompatibilitatea se instituie din momentul validării mandatului și depunerii jurământului și presupune o perioadă de 30 de zile în decursul căreia deputatul este obligat să aleagă între mandatul de deputat și funcția care generează incompatibilitatea.</p> <p>(3) Mandatul de deputat este incompatibil cu:</p> <p>a) funcția de Președinte al Republicii Moldova cu excepția cazului de exercitare a interimatului, precum și a calității de membru al Consiliului Suprem de Securitate;</p> <p>b) orice funcție de demnitate publică sau funcție publică;</p> <p>c) funcția de consilier local sau raional, deputat în Adunarea Populară din UTA Găgăuzia, ambasador, persoana din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică;</p> <p>d) orice funcție acordată de un stat străin sau organizație internațională, cu excepția acelor funcții prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, precum și</p>	<p>Recomandăm completarea articolului 10 cu prevederi stabilite la art. 12 alin. (1) și (2) din Legea integrității nr. 82/2017, și anume:</p> <p><i>“(4) Deputatul nu poate desfășura activitate profesională în raporturi ierarhice nemijlocite cu o rudă directă sau cu o rudă prin afinitate în cadrul Parlamentului. În vederea respectării restricțiilor în ierarhie, deputatul este obligat să întreprindă acțiuni, în termen de două luni, în vederea încetării raporturilor ierarhice nemijlocite cu rudele directe (părinte, frate, soră, fiu, fiică) sau cu rudele prin afinitate (soț/soție, părinte, frate ori soră a soțului/soției), cu concubinul/concubina în cadrul Parlamentului.</i></p> <p><i>(5) Activitatea deputatului se supune limitărilor de publicitate pentru a evita favorizarea entităților din sectorul privat. În vederea respectării limitărilor de publicitate, deputatul este obligat:</i></p> <p><i>a) să evite folosirea în interes privat a simbolurilor oficiale care au legătură cu exercitarea mandatului, sau a funcției de deputat.</i></p> <p><i>b) să nu admită folosirea numelui său, însoțit de calitatea sa de deputat, a vocii ori a semnăturii sale în orice formă de publicitate în favoarea unui agent economic sau a vreunui produs comercial, național ori străin.”</i></p>	<p>Având în vedere că regulile stabilite de Legea integrității sunt aplicabile și deputaților, considerăm necesar includerea și adaptarea condițiilor de incompatibilitate stabilite de Lege pentru cazul deputaților.</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
<p>funcțiile obținute ca rezultat al activității în delegațiile parlamentare permanente;</p> <p>e) exercitarea oricărei alte funcții retribuite, cu excepția activității didactice și științifice, desfășurate în afara programului stabilit de prezenta lege.</p>		
<p>Articolul 13. Conflictul de interese. (3) Interesele personale ale deputaților, altele decât cele prevăzute la art. 2 din Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și intereselor personale, se comunică Comisiei de etică și conduită parlamentară, care va efectua înregistrările corespunzătoare în Registrul intereselor conform Anexei nr. 1.</p>	<p>Recomandăm detalierea sau definirea mai exactă a categoriei de interese personale care se comunică Comisiei de etică și conduită parlamentară.</p>	<p>Având în vedere că Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și intereselor personale, stabilește o noțiune largă a <i>interesului personal</i> (orice interes material sau nematerial al subiectului declarării ce rezultă din activitățile sale în calitate de persoană privată, din relațiile sale cu persoane apropiate sau cu persoane juridice și alți agenți economici, indiferent de tipul de proprietate, din relațiile sau afiliațiile sale cu organizații necomerciale, inclusiv cu partidele politice și cu organizațiile internaționale), nu este clar care alte interese personal ar mai putea exista. Având în vedere că norma nu dispune de claritatea și certitudinea necesară, recomandăm dezvoltarea criteriilor- care ar defini mai clar interesele personale ale deputaților care sunt comunicate Comisiei de etică.</p>
Capitolul III		
<p>Articolul 16. Independența opiniilor (3) Apelurile publice la rebeliune, violență, separatism, care, potrivit legislației, implică răspundere penală, nu cad sub incidența garanțării juridice a libertății de</p>	<p>Pentru prevenirea răspândirii discursurilor de ură cu un nivel înalt de gravitate, recomandăm ca alin. (3) al articolului 16 să fie expus în următoarea redacție:</p> <p style="text-align: center;"><i>„Apelurile publice la rebeliune, violență, separatism, propagarea actelor de genocid, a infracțiunilor împotriva</i></p>	

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
<p>exprimare a deputatului pentru opiniile sale.</p>	<p><i>umanității, a fascismului, rasismului și xenofobiei, negarea Holocaustului, utilizarea discursurilor de incitare la discriminare care, potrivit legislației, implică răspundere penală sau contravențională, nu cad sub incidența garantării juridice a dreptului la libertatea de exprimare a deputatului pentru opiniile sale”.</i></p>	
Capitolul IV		
<p>Articolul 22. Drepturile deputatului (1) în exercitarea mandatului, deputatul în Parlament este în drept: l) să organizeze întruniri pașnice în condițiile Legii nr.26/2008 privind întrunirile; p) să organizeze întruniri cu alegătorii; (2) Deputatul își exercită drepturile prin intermediul organelor de lucru ale Parlamentului sau în comun cu alți deputați.</p>	<p>Recomandăm excluderea lit. p) de la alin. (1), deoarece repetă în parte lit. l). Recomandăm excluderea alin. (2) de la art. 22, deoarece nu este uniform cu prevederile de la art. 21 alin. (2), care prevede că “drepturile pot fi exercitate individual sau colectiv”.</p>	<p>Evidențiem că unul din principiile activității de legiferare conform Legii 100/2017, este coerența și consecutivitatea normelor juridice. Corespunzător recomandăm excluderea lit. p) de la alin. (1) și a alin. (2).</p>
<p>Articolul 23. Obligațiile deputatului (1) În exercitarea mandatului, deputatul în Parlament este obligat: (...) i) să nu folosească sau să afișeze expresii injurioase, ofensatoare, discriminatorii sau calomnioase;</p>	<p>Recomandăm expunerea lit. i) în următoarea redacție: <i>“i) să nu utilizeze sau să afișeze expresii injurioase, ofensatoare sau calomnioase”</i></p> <p>Recomandăm completarea listei obligațiilor deputaților cu obligațiile prevăzute la art. 10 alin. (3) din Legea cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, și anume completarea cu următorul text: <i>“u) să se abțină de la participarea la colectarea de fonduri, la folosirea</i></p>	<p>Aspectele legate de expresii discriminatorii urmează a fi expuse într-o litera separată- lit. v), w)</p> <p>Completarea a fost propusă, având în vedere prevederile deja propuse în proiect, dar și statutul deputaților. Evidențiem că potrivit art. 10 alin. (3) din Legea cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, demnitarul, în exercitarea atribuțiilor funcționale, trebuie să se abțină de la propagarea doctrinei și ideologiei</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
	<p><i>resurselor administrative, de la crearea sau contribuirea la crearea unor subdiviziuni ale partidelor politice în cadrul Parlamentului.”</i></p>	<p>partidului sau organizației social-politice al cărei membru sau al cărei exponent este, inclusiv să se abțină de la participarea la colectarea de fonduri, la folosirea resurselor administrative, la afișarea însemnelor sau a obiectelor inscripționate cu sigla sau cu denumirea partidelor politice ori a candidaților acestora, de la crearea sau contribuirea la crearea unor subdiviziuni ale partidelor politice în cadrul autorității publice pe care o conduce sau în al cărei cadru își exercită funcția de demnitate publică.</p>
	<p>Recomandăm includerea a două obligații noi în lista celor deja enumerate în textul proiectului de lege:</p> <p><i>v) „să nu elaboreze sau să nu susțină proiecte de legi care încalcă principiul respectării drepturilor omului și principiul nediscriminării”.</i></p> <p><i>w) „să nu utilizeze forme de exprimare care răspândesc, promovează, justifică sau incită la ură, discriminare sau violență, precum și să nu utilizeze gesturi și sunete nepotrivite (inclusiv fluierături), cu sau fără conotații sexuale”</i></p>	<p>În ultimii ani, în Parlamentul Republicii Moldova au fost înregistrate proiecte de legi care au propus limitarea drepturilor și libertăților fundamentale ale unor grupuri de persoane. De exemplu, pe data de 4 iunie 2025, un grup de deputați au înregistrat proiectul de lege nr. 198² pentru modificarea și completarea unor acte normative. Prin acesta, autorii au propus introducerea în Codul educației, Codul serviciilor media audiovizuale, Legea cu privire la libertatea de exprimare și Codul familiei un articol nou privind valorile spirituale și morale tradiționale. Articolul nou propus ar interzice promovarea sau sprijinirea „prin orice mijloace, informații, atitudini, acțiuni sau oricare altă manifestare de susținere a relațiilor sexuale netradiționale, schimbarea de sex, căsătoriile de același sex sau oricare altă acțiune contrar valorilor spirituale și morale tradiționale”.</p> <p>Pe data de 18 iunie 2024, în Parlamentul Republicii Moldova a fost înregistrat proiectul de lege nr. 186</p>

² Parlamentul Republicii Moldova, [proiect de lege nr. 198](#) pentru modificarea și completarea unor acte normative (Codul educației nr. 152/2014, art. 7; Codul serviciilor media audiovizuale nr. 174/2018, art. 20 ș.a.).

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
		<p>pentru aprobarea Concepției politicii naționale pentru păstrarea și consolidarea valorilor spirituale și morale tradiționale în Republica Moldova³. Proiectul de lege propune acțiuni pentru combaterea „ideologiei distructive” care se referă la „influența ideologică și psihologică asupra cetățenilor” și care duce la „impunerea unui sistem de idei și valori străine poporului moldovenesc și distructive pentru societate”. Printre acțiunile propuse sunt: neadmiterea indicării în orice acte oficiale a oricărui alt gen decât cel masculin sau feminin; interzicerea întrunirilor care au drept scop promovarea valorilor netradiționale, propaganda relațiilor sexuale de același gen, incestului, adopțiilor de către perechi netradiționale sau de către o persoană neheterosexuală, intervențiilor medicale legate de schimbarea de gen sau altor acțiuni care contravin concepțiilor de gen; neadmiterea difuzării publice, prin orice mijloace a informațiilor care promovează valorile netradiționale, propaganda relațiilor sexuale de același gen etc.</p> <p>Totodată, în Studiul OSCE/ ODIHR privind Integritatea Parlamentară: O resursă pentru Reformatori, dar și în recomandările Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, au făcut apel la parlamentele naționale să încurajeze membrii parlamentului să adopte un limbaj non-sexist și să nu recurgă la stereotipuri sexiste în cursul activităților lor parlamentare.</p>

³ Parlamentul Republicii Moldova, [proiect de lege nr. 186](#) din 18 iunie 2024 pentru aprobarea Concepției politicii naționale pentru păstrarea și consolidarea valorilor spirituale și morale tradiționale în Republica Moldova.

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
		În același timp, atragem atenția că în cadrul Parlamentului în diferite legislaturi, unii deputați au utilizat limbaj sexist, și au făcut și gesturi nepotrivite.
<p>Articolul 26. Conduita deputatului cu personalul din Parlamentului Republicii Moldova (2) Deputatul nu este în drept să implice funcționarii publici a Secretariatului Parlamentului în acțiuni ce nu fac parte din atribuțiile de serviciu ale acestuia.</p>	<p>Recomandăm expunerea alin. (2) în următoarea formă: „(2) Deputatul nu este în drept să implice funcționarii publici a Secretariatului Parlamentului în acțiuni ce nu fac parte din atribuțiile de serviciu ale acestuia, <i>sau în acțiuni care ar putea genera critici că persoanele plătite din fonduri publice sunt utilizate în scopuri politice de partid</i>”.</p>	<p>Evidențiem că în Studiul OSCE/ ODIHR privind Integritatea Parlamentară: O resursă pentru Reformatori, se oferă un exemplu de bune practici de delimitare a utilizării resurselor parlamentare (personal) în scopuri personale sau politice: Codul de conduită al Parlamentului scoțian interzice membrilor să pună personalul parlamentar într-o poziție „care ar intra în conflict cu sau ar pune la îndoială imparțialitatea lor politică sau care ar putea da naștere la critici că persoanele plătite din fonduri publice sunt utilizate în scopuri politice de partid”.</p>
<p>Articolul 27. Conduita deputatului în raport cu cetățenii (3) Deputatul trebuie să informeze, în mod constant, cetățenii despre acțiunile pe care le întreprinde și despre inițiativele sau punctele de vedere pe care le susține în exercitarea mandatului.</p>	<p>Recomandăm expunerea alin. (3) în următoarea redacție: (3) Deputatul trebuie să informeze, în mod constant, cetățenii despre <i>timpul și locul de desfășurare a audiențelor, despre acțiunile pe care le întreprinde și despre inițiativele sau punctele de vedere pe care le susține în exercitarea mandatului.</i></p>	<p>În perioada monitorizării activității de Legislatura a XI-a, a fost observat că deputații nu publicau informații despre timpul și locul audiențelor, cu atât mai mult nu informau societatea despre rezultatele audiențelor desfășurate. Considerăm că aceste elemente fac parte din funcția de reprezentare a Parlamentului și trebuie incluse în Lege.</p>
<p>Articolul 29. Restricții de conduită în cadrul ședințelor În cadrul ședințelor Parlamentului și ale ședințelor organelor de lucru ale acestuia, deputatul nu are dreptul să utilizeze în activitatea sa acțiuni nepermise de prezenta lege, cum ar fi: (...) f) proferarea de insulte, amenințări și calomnii atât de la tribuna</p>	<p>Recomandăm expunerea lit. f) în următoarea redacție: “f) <i>promovarea, răspândirea, justificarea sau incitarea la ură, discriminare sau violență în raport cu o persoană sau un grup de persoane pe criterii de „rasă”, culoare, origine națională, etnică și socială, statut social, cetățenie, limbă, religie sau convingeri, vârstă, sex, identitate de gen, statut matrimonial,</i></p>	<p>Considerăm că utilizarea discursului de ură, inclusiv sub forma instigărilor la discriminare și/sau violență, este inadmisibilă în cadrul organului legislativ.</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
<p>Parlamentului, cât și din sala de ședințe pe parcursul ședinței Parlamentului sau în cadrul ședinței organelor de lucru ale acestuia;</p>	<p><i>orientare sexuală, dizabilitate, stare de sănătate, statut HIV, opinie, apartenență politică, avere, naștere sau orice alt criteriu”, precum și proferarea de insulte, amenințări și calomnii atât de la tribuna Parlamentului cât și din sala de ședințe pe parcursul ședinței Parlamentului sau în cadrul ședinței organelor de lucru ale acestuia;”</i></p> <p>Totodată recomandăm delimitarea clară a obligațiilor deputatului (art. 23) de conduita deputatului (art. 24-28) și restricțiilor de conduită (art. 29), unele prevederi fiind repetitive, iar altele se suprapun în parte.</p>	<p>Normele de la art. 23-24, 28-29 se suprapun în parte. De ex.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Art. 29 lit. b)- crearea unor condiții de imposibilitate a continuării ședințelor Parlamentului și art. 23 alin. (1) lit. j)- să nu compromită buna desfășurare a ședințelor Parlamentului și ședințelor ale organelor de lucru ale acestuia; - Art. 23 alin. (1) lit. h)- să păstreze ordinea și disciplina și art. 29 lit. d) să perturbeze ordinea și disciplina în sala de ședință în timpul ședințelor Parlamentului prin luarea cuvântului fără a i se oferi, vorbirea la telefon; Art. 23 alin. (1) lit. i)- să nu folosească sau să afișeze expresii injurioase, ofensatoare, discriminatorii sau calomnioase și art.29 lit. e) și f) și h) - să facă declarații calomnioase în adresa deputaților, altor demnitari, funcționari ori persoane; proferarea de insulte, amenințări și calomnii atât de la tribuna Parlamentului, cât și din sala de ședințe pe parcursul ședinței Parlamentului sau în cadrul ședinței organelor de lucru ale acestuia; utilizarea expresiilor și/sau cuvintelor jignitoare, indecente și/sau calomnioase și a gesturilor obscene.

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
<p>Articolul 33. Evidența prezenței și absenței deputaților (2) Numele deputaților absenți de la ședințele Parlamentului și ale organelor de lucru ale acestuia din care face parte, se publică pe pagina web oficială a Parlamentului la sfârșitul sesiunii.</p>	<p>La alin. (2) recomandăm înlocuirea textului “la sfârșitul sesiunii” cu textul “la sfârșitul ședinței în format deschis, reutilizabil”.</p>	<p>Parlamentul dispune deja de sistem electronic, care permite publicarea prezenței și absenței deputaților la sfârșitul ședinței plenare, aceasta informație fiind și publicată. În spiritul transparenței activității Parlamentului, recomandăm ca publicarea acestei informații să fie reglementată.</p>
<p>Articolul 35. Atribuțiile comisiei de etică și conduită parlamentară</p>	<p>Recomandăm revizuirea formulei de desemnare a membrilor, astfel încât numărul membrilor cu drept de vot să fie impar.</p>	<p>Atragem atenția că în condițiile în care componența comisiei este formată dintr-un număr par a membrilor cu drept de vot, activitatea comisiei ar putea să fie blocată. O soluție ar putea fi- acordarea unui număr mai mare de membri opoziției parlamentare.</p>
<p>Articolul 36. Atribuțiile comisiei de etică și conduită parlamentară (2) Comisia de etică și conduită parlamentară are următoarele atribuții: (...) d) evaluează cazurile în care există suspiciuni de încălcare a prezentei legi și consiliază Președintele Parlamentului în privința eventualelor măsuri care trebuie întreprinse; (...) k) aprobă și prezintă raportul privind etica și conduita deputatului; (...) n) alte atribuții stabilite prin hotărârea Parlamentului.</p>	<p>Recomandăm expunerea lit. d) de la alin. (3) în următoarea redacție: “d) evaluează cazurile în care există suspiciuni de încălcare a normelor de etică și conduită parlamentară și înaintează propuneri privind eventualele măsuri care trebuie întreprinse”</p> <p>Recomandăm expunerea lit. k) de la alin. (3) în următoarea redacție: “k) aprobă, prezintă și asigură publicarea raportului privind etica și conduita deputatului”.</p> <p>Recomandăm excluderea lit. n) de la alin. (3).</p>	<p>Considerăm că atribuția de la lit. d) este formulată prea extins, Comisia de etică și conduită parlamentară având mandat doar asupra eticii și conduite parlamentare (conform art. 34 alin. (1) din proiect)- și nu asupra oricăror norme din lege.</p> <p>Având în vedere că examinarea unei chestiuni legată de etica și conduita deputatului este o informație de interes public, considerăm necesar ca acest raport dar și propunerea și aplicarea unor sancțiuni trebuie să fie publicate pe pagina Parlamentului.</p> <p>Considerăm că mandatul dar și atribuțiile Comisiei de etică și disciplină trebuie să fie clar și exhaustiv stabilite în lege, iar pentru asigurarea certitudinii juridice, lista atribuțiilor Comisiei de etică și conduită nu poate fi completată printr-o hotărâre a Parlamentului.</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
<p>Articolul 37. Atribuțiile Președintelui Comisiei de etică și conduită parlamentară Președintele Comisiei de etică și conduită parlamentară are următoarele atribuții: f) prezintă Comisiei de etică și conduită parlamentară informații privind nerespectarea normelor de conduită, de curtoazie și de disciplină parlamentară g) alte atribuții stabilite prin hotărârea Parlamentului.</p>	<p>Recomandăm expunerea lit. f) în următoarea redacție: “f) prezintă Comisiei de etică și conduită parlamentară informații privind nerespectarea <i>normelor de etică și conduită</i> și ale celor de disciplină parlamentară”.</p> <p>Recomandăm excluderea lit. g) .</p>	<p>Proiectul de lege nu stabilește care sunt normele de curtoazie. Din acest motiv, considerăm că norma trebuie revizuită și adaptată exact la mandatul Comisiei.</p> <p>Considerăm că mandatul dar și atribuțiile Președintelui Comisiei de etică și disciplină trebuie să fie clar și exhaustiv stabilite în lege, iar pentru asigurarea certitudinii juridice, lista atribuțiilor stabilite în lege nu poate fi completată printr-o hotărâre a Parlamentului.</p>
<p>Secțiunea a 5-a</p>		
<p>Articolul 40. Forma și conținutul sesizării (3) Sesizarea se depune în formă scrisă și va cuprinde descrierea faptelor care îi sunt atribuite deputatului.</p> <p>(4) Sesizarea este însoțită de probe, care să demonstreze încălcarea normelor de etică și conduită parlamentară.</p>	<p>Astfel, recomandăm completarea prevederii de la alin. (3), art. 40 după cum urmează:</p> <p><i>„(3) Sesizarea se depune în formă scrisă, fizic sau electronic, pe adresa poștală a Parlamentului în adresa Comisiei de etică și conduită parlamentară sau pe adresa de e-mail a acesteia”.</i></p> <p>Pentru evitarea situațiilor în care anumite sesizări vor fi considerate incomplete din cauza unor aspecte tehnice, recomandăm ajustarea textului de la pct. 4, art. 40, după cum urmează:</p> <p><i>„(4) Sesizarea va cuprinde: numele și prenumele sau denumirea petiționarului; domiciliul sau sediul petiționarului și/sau adresa de e-mail, dacă se solicită răspuns pe această cale; descrierea faptelor care îi</i></p>	<p>Pentru a facilita sesizarea încălcărilor privind prevederile ce vizează statutul, conduita și etica deputatului în Parlament, recomandăm specificarea la alin. (3), art. 40, a formatelor și canalelor prin care o sesizarea poate fi trimisă în adresa Comisiei de etică și conduită parlamentară, de exemplu: în format fizic și electronic prin intermediul poștei sau online.</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
	<p><i>sunt atribuite deputatului, probele care să demonstreze încălcarea normelor de etică și conduită parlamentară și semnătura petiționarului ori a reprezentantului său legal sau a celui împuternicit.”</i></p>	
<p>Articolul 41. Procedura de soluționare a sesizărilor (5) Comisia de etică și conduită parlamentară în termen de 30 de zile lucrătoare examinează materialele dosarului privind încălcarea normelor de etică și conduită parlamentară și decide asupra cazului.</p>	<p>În vederea evitării unor situații de întârziere a analizei și evaluării obiectelor sesizărilor și prevenirii impunității, recomandăm completarea textului alin. (5), art. 41, după cum urmează:</p> <p><i>„(5) Comisia de etică și conduită parlamentară examinează materialele dosarului privind încălcarea normelor de etică și conduită parlamentară și decide asupra cazului în termen de 30 de zile lucrătoare de la data înregistrării sesizării de secretariatul Comisiei”.</i></p>	
<p>Articolul 42. Cuprinsul raportului privind etica și conduita parlamentară Raportul privind etica și conduita parlamentară va cuprinde subiectul dezbătut, propunerile și recomandările acceptate și cele neacceptate de către comisie, concluziile și sancțiunea care urmează a fi aplicată.</p>	<p>Propunem completarea conținutului articolului cu următorul enunț:</p> <p><i>„Raportul privind etica și conduita parlamentară se publică în format deschis, reutilizabil, pe pagina web a Parlamentului.”</i></p>	<p>Evidențiem necesitatea publicării informațiilor de interes public pe pagina parlamentului, în format deschis, reutilizabil.</p>
<p>Secțiunea a 7-a</p>		
<p>Articolul 45. Aplicarea sancțiunilor (7) Sancțiunile prevăzute la art. 44 lit. h) și k) se aplică de Președintele Parlamentului la propunerea Comisiei de etică și conduită parlamentară.</p>	<p>Recomandăm ajustarea referinței la art. 44 lit. k) deoarece, în forma publicată art. 44 nu are lit. k).</p>	

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
<p>Articolul 49. Retragerea cuvântului și lipsirea de cuvânt (1) Președintele ședinței poate retrage cuvântul deputatului care:</p> <p>a) după avertisment, ori chemare la ordine, continuă să tulbure ordinea ședinței;</p> <p>b) își continuă comunicarea peste termenul stabilit și nu respectă indicațiile președintelui ședinței de a încheia comunicarea;</p> <p>c) se abate de la subiect și nu ia în considerare avertismentul președintelui ședinței de a vorbi la acest subiect.</p>	<p>În vederea prevenirii utilizării repetate a prejudecăților, stereotipurilor, a injuriilor sau calomniilor, inclusiv cele motivate de prejudecată, recomandăm completarea art. 40, alin. (1) cu o prevedere nouă, după cum urmează:</p> <p><i>„d) promovează, răspândește sau justifică ura prin prejudecăți și stereotipuri în raport cu o persoană sau un grup de persoane pe criterii de „rasă”, culoare, origine națională, etnică și socială, statut social, cetățenie, limbă, religie sau convingeri, vârstă, sex, identitate de gen, statut matrimonial, orientare sexuală, dizabilitate, stare de sănătate, statut HIV, opinie, apartenență politică, avere, naștere sau orice alt criteriu”.</i></p>	
<p>Articolul 50. Eliminarea din sala de ședințe (1) Deputatul poate să fie eliminat din sala de ședințe:</p> <p>1) dacă el nu ia în considerare sancțiunile aplicate de președintele ședinței și continuă:</p> <p>a) să se abată de la Regulamentul Parlamentului;</p> <p>b) să nu dea ascultare și să sfideze autoritatea președintelui ședinței;</p> <p>c) să profereze insulte, calomnii sau amenințări publice la adresa Președintelui Republicii Moldova, deputaților, membrilor Guvernului sau altor persoane; (...)</p>	<p>Recomandăm nuanțarea sau clarificarea sancțiunii aplicate în cazul continuării comportamentului pentru care i-a fost deja aplicat o sancțiune.</p> <p>Observăm că în cazul în care deputatul nu dă ascultare și sfidează autoritatea președintelui ședinței- conform art. 50 alin. (1), pct. 1) lit. a) și b) îi poate fi aplicată eliminarea din sala de ședințe, iar conform art. 49 alin. (4) Parlamentul poate lipsi deputatul de dreptul la cuvânt pentru o durată de până la 5 ședințe.</p> <p>Insultele, calomniile și amenințările publice sunt exprimări care nu trebuie să fie utilizate și răspândite în Parlamentul Republicii Moldova indiferent de persoana sau grupul de persoane vizat. În acest sens, recomandăm ajustarea textului de la lit. c), alin. (1), art. 50 după cum urmează:</p>	<p>Având în vedere că pentru aceeași faptă, nu se pot aplica două sancțiuni, dar și în scopul asigurării previzibilității juridice, considerăm necesar clarificarea sancțiunii care ar urma să fie aplicată în cazul în care deputatul nu se conformează sancțiunii aplicate și sfidează autoritatea președintelui ședinței.</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
<p>3) propagă, incită la ură, război, tulburări de masă, nesupunere în grup, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță sau pe discriminarea pe criterii de sex, de rasă, de naționalitate, de religie, de dizabilitate sau de orientare sexuală;</p>	<p><i>„c) să profereze insulte, calomnii sau amenințări publice la adresa unei persoane sau a unui grup de persoane”.</i></p> <p>Pentru a racorda prevederile proiectului de lege la definiția discursului de ură din Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova, precum și la recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei⁴, recomandăm completarea prevederii de la alin. (3), art. 50, după cum urmează:</p> <p><i>„(3) propagă și incită la război, tulburări în masă, promovează, răspândește, justifică sau incită la discriminare sau violență pe criterii de „rasă”, culoare, origine națională, etnică și socială, statut social, cetățenie, limbă, religie sau convingeri, vârstă, sex, identitate de gen, statut matrimonial, orientare sexuală, dizabilitate, stare de sănătate, statut HIV, opinie, apartenență politică, avere, naștere sau orice alt criteriu”.</i></p>	
<p>Articolul 51. Executarea sancțiunilor de eliminare din sala de ședințe sau de interzicere a participării la ședințele Parlamentului (1) Neexecutarea cerințelor președintelui ședinței, de părăsire a sălii de ședințe se sancționează cu pierderea a 25% din salariu lunar și</p>	<p>Recomandăm excluderea alin. (2) din art. 51, deoarece sancțiunea cu pierderea a 50% din salariu lunar și din alte indemnizații și plăți compensatorii nu este proporțională cu refuzul părăsirii sălii- în caz de aplicare a sancțiunii de eliminare din sala de ședințe;</p>	<p>Considerăm că aplicarea sancțiunilor de pierdere a salariului, indemnizației și altor plăți compensatorii trebuie să fie aplicate în mod proporțional, și nu doar în cazul unei conduite nepotrivite în cazul unei singure ședințe plenare. Sancționarea cu 50% din salariu, conform proiectului propus poate fi aplicată în 2 situații: pentru neexecutarea cerințelor repetate a președintelui ședinței în cadrul unei ședințe;</p>

⁴ Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, [Recomandarea CM/Rec. 2022 \(16\)](#) privind combaterea discursului de ură.

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
<p>din alte indemnizații și plăți compensatorii.</p> <p>(2) Neexecutarea cerințelor repetate a președintelui ședinței, de părăsire a sălii de ședințe se sancționează cu pierderea a 50% din salariu lunar și din alte indemnizații și plăți compensatorii.</p> <p>(3) Sancțiunile prevăzute la alin. (1) și (2) se aplică de către Președintele Parlamentului.</p>	<p>Recomandăm expunerea alin. (3) în următoarea redacție:</p> <p><i>“Sancțiunea prevăzută la alin. (1) se aplică de Președintele Parlamentului, la propunerea Comisiei de etică și conduită parlamentară, conform art. 45 alin. (7) din prezenta lege.”</i></p> <p>Recomandăm examinarea oportunității reglementării situațiilor în care mai mulți deputați, membri ai aceleiași fracțiuni nu execută sancțiunile Președintelui Parlamentului.</p>	<p>Pentru absența nemotivată de la 3 ședințe pe parcursul unei luni.</p> <p>În acest sens, considerăm că gravitatea faptelor este diferită, și corespunzător- sancțiunea ar trebui să fie diferită.</p> <p>Considerăm necesar expunerea clară că aplicarea sancțiunii de pierdere din salariu și indemnizații (care este o sancțiune financiară) se aplică în urma examinării situației de către Comisia de etică și conduită și nu se decide unilateral, și în același moment de Președintele Parlamentului, care este de regulă și președintele ședinței. Altfel, în momentul neexecutării sancțiunii sale de eliminare din sala de ședință, decizia ar putea fi subiectivă și neproportională.</p> <p>În timp ce abaterea unui deputat de la regulile de etică și conduită poate fi gestionată în mod eficient prin chemarea la ordine și eliminarea din sala de ședințe, încălcarea regulilor de către mai mulți deputați- membri ai aceleiași fracțiuni poate duce la imposibilitatea desfășurării ședinței. Astfel, în această situație ar putea să intervină și o responsabilitate colectivă pentru acțiuni de încălcare gravă a ordinii în ședința plenară.</p>
<p>Articolul 52. Interzicerea participării la ședințele plenare</p> <p>1) Dacă deputatul sancționat cu eliminarea din sală nu părăsește benevol sala de ședințe ori dacă acesta a fost sancționat repetat pentru aceeași încălcare, în aceeași sesiune Parlamentul va putea aplica sancțiunea interzicerii de participare a acestuia la ședințele plenare pe o durată de până la 10 ședințe.</p>	<p>Recomandăm expunerea clară a situațiilor în care se aplică sancțiunea interzicerii participării la ședințele plenare, pentru a evita practicile neuniforme- de aplicare a sancțiunilor diferite pentru situații similare, sau sancționarea dublă pentru o singură faptă.</p> <p>Astfel urmează a fi examinate sub aspectul suprapunerii sancțiunilor prevederile de la art. 52 alin. (1) cu 51 alin. (2) și 49 alin. (5).</p>	<p>Atragem atenția că în cazul în care deputatul nu părăsește benevol sala de ședințe, pot interveni următoarele consecințe:</p> <p>îi va fi aplicată sancțiunea de interzicere a participării la ședințele plenare pe o durată de până la 10 ședințe- conform art. 52 alin. (1);</p> <p>îi va fi aplicată sancțiunea de pierdere a 25% din salariu- conform art. 51 alin. (2).</p> <p>Iar în cazul în care deputatul a fost sancționat repetat pentru aceeași încălcare, în aceeași sesiune, pot interveni următoarele consecințe:</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
		<p>îi va fi aplicată sancțiunea de interzicere a participării la ședințele plenare pe o durată de până la 10 ședințe- conform art. 52 alin. (1); lipsirea de cuvânt pentru o durată de până la 10 ședințe- conform art. 49 alin. (5) etc.</p>
<p>Articolul 53. Măsuri imediate (1) În cazul în care se produce agitație, iar aceasta compromite continuarea dezbaterilor, Președintele, în vederea restabilirii ordinii, poate hotărî întreruperea transmisiei în direct a ședinței în cazul în care un deputat folosește un limbaj sau are un comportament calomniator, rasist sau xenofob.</p>	<p>Recomandăm excluderea alin. (1) de la art. 53.</p>	<p>Calomnia este o exprimare definită și sancționată de Codul contravențional al Republicii Moldova cu un nivel redus de gravitate în comparație cu limbajul sau comportamentul rasist sau xenofob. Întreruperea transmisiunii în direct a ședinței în cazul utilizării exprimărilor care iau forma de calomnie, poate fi o măsură excesivă și neproportională în raportul cu dreptul la libertatea de exprimare al persoanei (membrii societății) - dreptul de a fi informat.</p> <p>În cazurile de utilizare a discursului de ură, inclusiv cel cu un nivel înalt de gravitate, considerăm că aplicarea sancțiunilor prevăzute de art. 49 și art. 50 sunt proporționale, iar acest lucru nu va afecta dreptul la libertatea de exprimare. În același timp, atragem atenția asupra faptului că aplicarea prevederilor acestei legi implică și obligația președintelui ședinței și Comisiei de etică și conduită parlamentară de a argumenta, inclusiv pentru publicul larg, în Plenul Parlamentului, motivele pentru care un deputat/o deputată a fost sancționat(ă). Acest lucru va contribui la creșterea nivelului de înțelegere a ilegalității discursului de ură, a prevenirii acestuia, precum și șotivele pentru care un deputat/o deputată a fost sancționat(ă). Acest lucru</p>
<p>Articolul 55. Aplicarea sancțiunilor pecuniare</p>	<p>Recomandăm revizuirea art. 55, astfel încât să conțină toate tipurile de încălcări pentru care pot fi aplicate sancțiuni pecuniare. Astfel,</p>	<p>În forma propusă în proiect, art. 55 alin. (1) repetă art. 51, iar art. 55 alin. (2) instituie sancțiune dublă pentru aceeași faptă. Totuși, participarea la ședințe</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
<p>(1) Pentru neexecutarea cerințelor președintelui ședinței, de părăsire a sălii de ședințe sancționarea se efectuează conform prevederilor art.51 din prezenta lege.</p> <p>(2) Deputatul care este sancționat cu interzicerea participării la ședințele plenare nu va primi salariu, indemnizațiile și plățile compensatorii pentru întreaga perioadă de sancțiune, începând cu ziua sancționării.</p>	<p>recomandăm expunerea art. 55 în următoarea redacție:</p> <p><i>(1) Deputatul poate fi sancționat cu pierderea parțială sau totală din salariu lunar și alte indemnizații și plăți compensatorii în următoarele cazuri:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Neexecutarea cerințelor președintelui ședinței de părăsire a sălii de ședințe- cu pierderea a 25% din salariul lunar și alte indemnizații și plăți compensatorii;</i> - <i>Imixtiunea în activitatea Comisiei de etică și conduită parlamentară, ignorarea intenționată a sesizărilor și a recomandărilor, precum și împiedicarea sub orice formă a activității acesteia cu pierderea a 25% din salariul lunar și alte indemnizații și plăți compensatorii;</i> - <i>Absență nemotivată a deputatului pe parcursul unei luni de la ședințele Parlamentului și/sau de la ședințele organelor de lucru ale acestuia din care face parte- cu pierderea a 50%, pentru 3 absențe, sau a 75%: pentru 4 și mai multe absențe, din salariul lunar, precum și cu pierderea a 50% sau 75% din indemnizația lunară neimpozabilă pentru transport pentru luna următoare sau cu suspendarea dreptului la transport de serviciu.</i> - <i>Utilizarea contrar destinației a banilor publici sau utilizarea timpului de lucru și resurselor administrative ale Parlamentului în alte scopuri decât în exercitarea mandatului- cu pierderea a 25% din salariul lunare sau din</i> 	<p>plenare nu este unica atribuție a deputaților- pentru care aceștia sunt remunerați.</p> <p>Conform art. 44 sancțiunea de interzicere a participării la ședințele Parlamentului lit. f) este diferită de sancțiunile financiare de la lit. h), nici una dintre acestea nefiind sancțiune principală și complementară. Astfel, extinderea sancțiunii de la lit. f) la cea de la lit. h), ca efect al aplicării primei sancțiuni, este, în esență, o dublă sancționare pentru aceeași faptă.</p> <p>În plus, interzicerea participării deputatului la ședințele plenare, nu înseamnă că acesta nu are obligația în continuare să participe la ședințele Comisiilor parlamentare altor organe de lucru, să depună și examineze proiecte de legi și amendamente, să desfășoare audiențe cu cetățenii sau să reprezinte forul legislativ. Astfel lipsa salariului și indemnizațiilor ca sancțiune complementară ar putea descuraja activitatea deputatului pe alte dimensiuni decât cele pentru care a fost expres sancționat.</p> <p>În redacția propusă de Promo-LEX, este recomandată expunerea tuturor încălcărilor pentru care pot fi aplicate sancțiuni pecuniare, după modelul articolelor 47, 49, 50. O asemenea expunere ar permite inclusiv excluderea parțială sau totală a articolelor 57, 68.</p> <p>În plus, am propus aplicarea sancțiunilor pecuniare și în cazul în care deputatul utilizează contrar destinației banii publici incluse, în calitate de obligație la art. 23 lit. m) și n), așa cum beneficiază de indemnizații pentru scopuri specifice.</p> <p>Introducerea acestei categorii de sancțiuni ar putea contribui la reducerea numărului de cazuri de</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
	<p><i>indemnizațiile lunare, în dependență de gravitatea faptei.</i></p> <p>„(2) Sancțiunile se aplică de Președintele Parlamentului la propunerea Comisiei de etică și conduită parlamentară.”</p>	<p>utilizare a resurselor administrative de către deputați, în special în timpul perioadei electorale. Misiunile de observare Promo-LEX au constatat un număr mare de utilizare de resurse administrative la ultimele scrutine electorale, inclusiv cu implicarea deputaților. A se vedea Raportul final a MO Promo-LEX a alegerilor parlamentare; alegerilor prezidențiale și referendum constituțional; alegerilor locale generale.</p>
<p>Articolul 58. Aplicarea sancțiunilor la ședințele organelor de lucru ale Parlamentului</p> <p>(1) În scopul menținerii ordinii la ședințele organelor de lucru ale Parlamentului, președinții acestora sunt investiți cu aceleași drepturi ca și președintele ședinței plenare și pot aplica sancțiunile prevăzute la art. 44 conform prevederilor stabilite în regulamentele sale de activitate.</p>	<p>Recomandăm examinarea oportunității excluderii textului de la alin. (1):</p> <p><i>“conform prevederilor stabilite în regulamentele sale de activitate”.</i></p>	<p>Atragem atenția că comisiile parlamentare nu au avut sau nu au fost publicate regulamente de activitate, acestea conducându-se de Regulamentul Parlamentului.</p> <p>Dacă se intenționează instituirea Regulamentelor de activitate a fiecărei comisii, există riscul ca practicile de organizarea și desfășurare a lucrărilor acestor organe să fie în continuare destul de diferite. Una dintre constatările Promo-LEX a fost anume practica diferită de organizare și desfășurare a consultărilor publice de comisiile parlamentare, ceea ce nu creează previzibilitate în activitatea Parlamentului în întregime.</p>
Capitolul V		
<p>Articolul 62. Drepturile salariale</p> <p>(1) Deputatul beneficiază de drepturile salariale și alte drepturi bănești din data constituirii legale a Parlamentului și depunerii jurământului.</p> <p>(2) Pentru exercitarea eficientă a mandatului, deputatul în Parlament are dreptul la: salariul lunar, spor lunar pentru deținerea titlului științific,</p>	<p>În privința alin. (2) recomandăm una dintre următoarele opțiuni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - fie includerea criteriilor pentru evaluarea lunară a eficienței exercitării mandatului- așa cum prevede alin. (2). Totuși în acest caz, ar putea fi o provocare argumentarea plăților salariale în lunile de vacanță parlamentară- ianuarie și august. - fie reformularea alin. (2) după cum urmează: 	<p>Atragem atenția că alin. (2) în forma în care este inclusă în proiect, include o condiționalitate pentru dreptul la plățile salariale, și anume- pentru exercitarea eficientă a mandatului. În condițiile în care nu există un organism care să evalueze eficiența sau ineficiența lunară a exercitării mandatului, și nici nu există criteriile care pot fi aplicate în orice lună a anului, oricărui deputat (din majoritate sau din opoziție) recomandăm reformularea alin. (2).</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
premier unice și anuale.	<p>(2) Deputatul în Parlament are dreptul la salariul lunar, <i>indemnizații și plăți compensatorii</i>, spor lunar pentru deținerea titlului științific, premii unice și anuale, <i>dacă nu au fost aplicate sancțiuni în privința acestuia</i>.</p> <p>Totodată, recomandăm completarea articolului cu un nou aliniat:</p> <p><i>„(3) Informația privind remunerarea totală a deputaților se publică în format deschis, reutilizabil, semestrial pe pagina web a Parlamentului.”</i></p>	<p>Reiterăm necesitatea publicării informațiilor de interes public pe pagina parlamentului, în format deschis, reutilizabil.</p>
<p>Articolul 63. Indemnizațiile și plățile compensatorii</p> <p>-</p>	<p>Recomandăm completarea articolului cu două aliniate noi:</p> <p><i>„(3) Informația privind tipul și cuantumul indemnizațiilor și plăților compensatorii ale deputaților, inclusiv suma totală acordată în acest scop, se publică semestrial pe pagina web a Parlamentului.</i></p> <p><i>(4) În cazul compensației lunare neimpozabile pentru cheltuieli legate de îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, cheltuieli protocolare și de promovare, fiecare deputat este responsabil să prezinte lunar Secretariatului Parlamentului informația privind destinația cheltuielilor respective. Informația privind numărul și lista deputaților care au beneficiat de compensație lunară neimpozabilă pentru cheltuieli legate de îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, cheltuieli protocolare și de promovare, inclusiv suma totală acordată în acest scop, se publică în format deschis, reutilizabil, semestrial pe</i></p>	<p>Reiterăm necesitatea publicării informațiilor de interes public pe pagina parlamentului, în format deschis, reutilizabil.</p>

Prevederea din Lege	Recomandarea Promo-LEX	Argumentare
	<i>pagina web a Parlamentului, inclusiv cu clasificarea acesteia în funcție de destinația cheltuielilor.”</i>	
Articolul 65. Dreptul la transport -	Recomandăm completarea articolului cu un nou alineat: <i>„(3) Informația privind numărul și lista deputaților care beneficiază de transport de serviciu sau de o indemnizație lunară neimpozabilă pentru transport, inclusiv suma totală acordată în acest scop, se publică în format deschis, reutilizabil, semestrial pe pagina web a Parlamentului.”</i>	Reiterăm necesitatea publicării informațiilor de interes public pe pagina parlamentului, în format deschis, reutilizabil.
Articolul 66. Dreptul la asigurarea cu spațiul locativ (2) În cazul în care deputatul nu este asigurat cu apartament de serviciu sau din motive de securitate sau din alte motive justificative, refuză acordarea apartamentului de serviciu, acestuia i se acordă o indemnizație lunară neimpozabilă pentru închirierea spațiului locativ, cuantumul și modul de acordare a căreia se stabilește de Biroul permanent.	Recomandăm expunerea alin. (2) într-o nouă redacție: <i>„(2) În cazul în care deputatul nu este asigurat cu apartament de serviciu sau din motive de securitate sau din alte motive justificative, refuză acordarea apartamentului de serviciu, acestuia i se acordă o indemnizație lunară neimpozabilă pentru închirierea spațiului locativ, cuantumul și modul de acordare a căreia se stabilește de Biroul permanent. Informația privind numărul și lista deputaților care beneficiază de apartamente de serviciu sau de indemnizație lunară neimpozabilă pentru închirierea spațiului locativ, inclusiv suma totală acordată în acest scop, se publică în format deschis, reutilizabil, semestrial pe pagina web a Parlamentului.”</i>	Reiterăm necesitatea publicării informațiilor de interes public pe pagina parlamentului, în format deschis, reutilizabil.